

Research Paper

Identifying Factors Affecting the Development of Tourism Desired Model Urban Governance (Study Case: Tourism Context of Lake Urmia)

Maryam Adibzadeh: Assistant Professor, Department of Public Administration, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Maysam Chegin: Assistant Professor, Department of Policy and Public Affairs, Faculty of Public Administration and Organizational Sciences, college of Management, University of Tehran, Tehran, Iran

Hosein Mahdi Roknabadi: PhD student, Department of Public Administration, North Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

ARTICLE INFO

Received: 2024/09/23

Accepted: 2024/12/03

PP: 113-122

Use your device to scan
and read the article
online

Keywords: Tourism,
Urban Governance,
Tourism Development,
Governance Models

Abstract

Environmental and economic responsibility, urban governance and tourism development sector policy makers are required to provide a more appropriate policy to provide a desirable model. The current research was conducted in order to identify the effective factors on the development of tourism in line with the ideal model of urban governance in the field of Urmia Lake tourism. This research is of the type of library and qualitative research in terms of practical purpose and in terms of nature. The data was prepared using the Delphi method with the participation of 23 experts, and with the help of theme analysis, effective factors were identified in the form of 212 primary themes. Finally, all these final factors were approved by the expert group. Also, in the flexibility component and Accepting the change of social trust building sub-component with a weight of 0.2333 in the first place, improvement of environmental conditions with a weight of 0.2089 in the second place, strengthening of infrastructure with a weight of 0.1803 in the third place And tourism is ranked fourth by the local residents with a score of 0.1571. Therefore, the components of flexibility and acceptance of change, creativity and innovation, governance models, tourism strategy as the main factors in the development of tourism in the optimal model of urban governance should be considered.

Citation: Adibzadeh, M., Chegin, M., & Roknabadi, H. M. (2025). **Identifying Factors Affecting the Development of Tourism Desired Model Urban Governance (Study Case: Tourism Context of Lake Urmia)**, *Journal of Research and Urban Planning*, 16(60), 113-122.

DOI: 10.82591/jzpm.1184828.2025

Extended Abstract

Introduction

Tourism development is not just an academic structure, but a global necessity. Tourism is an economic giant that, according to the World Travel and Tourism Council, accounts for about 10% of the world's gross domestic product. This issue alone shows that the economic benefits of tourism can cover all the economic aspects of a society and make urban decision makers a partner in their decisions for urban development. In addition to this, the development of tourism will strengthen the dual environmental benefits in the direction of the prosperity of the environment and the reduction of pollutants. In the field of tourism development, open innovation facilitates a collaborative approach to development and integrates the perspectives of different stakeholders for more comprehensive and sustainable results. In addition to this integration, big data analysis in open innovation processes, efficient management and sharing of the collection. It enables big data, and strengthens more informed decision-making. Given the path of infrastructure development in recent decades, which is accompanied by other challenges, including balancing the changes of modern life for many societies, as well as the lack of The realization of government approved programs has caused the demands of tourism sector investors to be ignored. These challenges often affect the attitude of the residents of the tourism area towards the development of tourism and other development goals set by the government in such areas. In this regard, this study seeks to identify factors affecting the development of tourism in line with the ideal model of urban governance.

Methodology

In terms of practical purpose and in terms of nature, the current research is of the type of library and qualitative Delphi research. This research was carried out in two stages: first, by library method and referring to information bases and university libraries, books, publications and articles, dissertations, were studied and thematic analyzed, and the effective factors were identified and classified in the form of 212 primary themes. Then, in the second stage, Delphi qualitative method was used to confirm, modify and develop the effective factors extracted from the library

study. A survey of experts' like-minded members was conducted in two stages and their effective factors and sub-factors were finalized. In the first stage, two factors of tourism development and urban governance with 68 sub-factors extracted from the research history were sent to the experts, and in the second stage, two new sub-factors were added to these factors based on the experts' opinions. And these factors along with 23 sub-factors changed and became final. In this regard, after extracting the factors, a questionnaire with the nature of response, based on a five-point Likert spectrum, including the factors of tourism development and urban governance, was distributed among the experts to determine the importance of each factor. The validity of the research was obtained by studying the theoretical literature and using the opinions of professors and experts in this field. The reliability of the research tool was calculated using spss software through Cronbach's alpha multiplication, which shows an acceptable value. To select the members of the same-minded experts, a purposeful snowball sampling method was used until the saturation limit, and in this study, the theoretical saturation limit reached 23 people.

Results and discussion

The findings of this research have identified 4 main components related to the development of tourism in the optimal model of urban governance, and the selection and prioritization of these factors can be effective in achieving better results and accelerating the strengthening of the tourism context of Lake Urmia. Therefore, trying to overcome the factors related to choosing the right priority and in order to further develop tourism or focus on urban governance along with the modification of processes, including the necessities and conditions necessary for the success and realization of other stages of establishment and start-up is given more attention. In addition, the findings from the experiences studied in the field of criticism and evaluation of tourism development in the ideal model of urban governance and the lack of proper prioritization in the ideal governance in the field of tourism have revealed the source of the gap in outcomes and the lack of proper realization in sustainable

and dynamic tourism. . What has been determined in this research is that the responsibility of managing any activity in the tourism sector, from the highest policy-making departments in the field of tourism to the lowest affairs, should be based on flexibility and acceptance of change, creativity and innovation, governance models and tourism strategy. to be If these principles are not followed, there will definitely be failure in tourism development projects.

Conclusion

Local departments, especially in touristic environments, often lack capacities and expertise related to urban infrastructure planning and financing. They often fail to set long-term plans for urban development, develop and relocate transportation lines, make adequate financing and guarantee commitments, or effectively manage infrastructure projects. These restrictions hinder the process of increasing the income of infrastructure projects in the field of tourism from both private investors and public sector sources. Even if local governments successfully attract private sector investments for the tourism sector, the deals may not be structured in the most appropriate way and combine the best value for the acceptable risks for the investors. This is largely due to a lack of investment facilitation skills and the capacity to

develop and negotiate effective contracts, particularly at the local level in developing countries. In addition, there is more limited expertise and experience in planning, designing, and incorporating sustainability considerations into tourism projects that consider a level of standardization where possible. The lack of synergy between local and national laws on sustainable infrastructure and the limited autonomy of local governments have further complicated this problem. In addition to limited capacities, there is often uncertainty about public sector investment in tourism, which can lead to The lack of fixed standards for infrastructure projects, the lack of appropriate credit models for reimbursing initial capital costs, the lack of transparency in the prosperity of the tourism sector, and the lack of regulations and investment policies based on clear urban governance are related. Management departments often fail to provide consistent standards for investment procurement processes related to infrastructure projects. The more the level of planning in government governance has better legal certainty and solidity, the more appropriate approach for tourism development it shows. In addition, local governments often show consistent sustainability standards such as energy efficiency standards and greater attention to the environment.

فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری

دوره ۱۶، شماره ۶۰، بهار ۱۴۰۴
شاپا چاپی: ۵۲۲۹-۲۲۲۸ - شاپا الکترونیکی: ۳۸۴۵-۲۴۷۶
<https://sanad.iau.ir/journal/jupm/>

مقاله پژوهشی

شناسایی عوامل موثر بر توسعه گردشگری در راستای الگوی مطلوب حکمرانی شهری (مورد مطالعه: بافت گردشگری دریاچه ارومیه)

مریم ادیب‌زاده: استادیار، گروه مدیریت دولتی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
میثم چگین^۱: استادیار، گروه خط مشی و اداره امور عمومی، دانشکده مدیریت دولتی و علوم سازمانی، دانشکده‌گان مدیریت، دانشگاه تهران، تهران، ایران
حسین مهدی رکن‌آبادی: دانشجوی دکتری، گروه مدیریت دولتی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

چکیده	اطلاعات مقاله
مسئولیت زیست محیطی و اقتصادی، حکمرانی شهری و سیاست‌گذاران بخش توسعه گردشگری را ملزم نموده که خط مشی مناسب‌تری برای ارائه الگوی مطلوب ارائه دهند. پژوهش حاضر به منظور شناسایی عوامل موثر بر توسعه گردشگری در راستای الگوی مطلوب حکمرانی شهری در حوزه گردشگری دریاچه ارومیه انجام شده است. این تحقیق به لحاظ هدف کاربردی و از نظر ماهیت از نوع پژوهش‌های کتابخانه‌ای و کیفی است. داده‌ها با استفاده از روش دلفی و با مشارکت ۲۳ نفر از خبرگان تهیه شد و به کمک تحلیل مضمون، عوامل مؤثر در قالب ۲۱۲ مضمون اولیه شناسایی گردید. در نهایت تمامی این عوامل نهایی و به تایید گروه خبرگان رسیدند. همچنین در مؤلفه انعطاف و پذیرش تغییر زیرمؤلفه اعتمادسازی اجتماعی با وزن ۰/۲۳۳۳ در رتبه اول، ارتقای شرایط محیط زیستی با وزن ۰/۲۰۸۹ در رتبه دوم، تقویت زیرساخت‌ها با وزن ۰/۱۸۰۳ در رتبه سوم و گردشگری توسط ساکنان محلی با امتیاز ۰/۱۵۷۱ در رتبه چهار قرار گرفته است. لذا مولفه‌های انعطاف و پذیرش تغییر، خلاقیت و نوآوری، الگوهای حکمرانی، استراتژی گردشگری به عنوان عوامل اصلی در توسعه گردشگری در الگوی مطلوب حکمرانی شهری باید مورد توجه قرار گیرند.	تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۰۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۱۳ شماره صفحات: ۱۱۳-۱۲۲ از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید واژه‌های کلیدی: گردشگری، حکمرانی شهری، توسعه گردشگری، الگوهای حکمرانی.

استناد: ادیب‌زاده، مریم؛ چگین، میثم و رکن‌آبادی، حسین مهدی (۱۴۰۴). شناسایی عوامل موثر بر توسعه گردشگری در راستای الگوی مطلوب حکمرانی شهری (مورد مطالعه: بافت گردشگری دریاچه ارومیه). فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، ۱۶(۶۰)، ۱۱۳-۱۲۲.
DOI: 10.82591/jzpm.1184828.2025

مقدمه

توسعه گردشگری فقط یک ساختار دانشگاهی نیست، بلکه یک ضرورت جهانی است (Grilli et al, 2021; Tang et al, 2020). گردشگری یک غول اقتصادی است که طبق نظر شورای جهانی سفر و گردشگری حدود ۱۰ درصد از تولید ناخالص داخلی جهانی را به خود اختصاص داده است. این موضوع به تنهایی نشان می‌دهد که منافع اقتصادی گردشگری می‌تواند تمامی ابعاد اقتصادی یک جامعه را تحت پوشش خود قرار داده و تصمیم‌گیران شهری را در تصمیمات خود در جهت توسعه شهری شریک سازد. علاوه بر این توسعه گردشگری باعث می‌شود که منافع زیست محیطی دوگانه هم در جهت رونق بخشی به محیط زیست و کم شدن آلاینده‌ها را تقویت نماید. در زمینه توسعه گردشگری، نوآوری باز رویکرد مشارکتی به توسعه را تسهیل می‌کند و دیدگاه‌های ذینفعان مختلف را برای نتایج جامع‌تر و پایدار ادغام می‌کند. (Corte et al, 2018) علاوه بر این ادغام، تجزیه و تحلیل داده‌های بزرگ در فرآیندهای نوآوری باز، مدیریت و به اشتراک گذاری کارآمد مجموعه داده‌های بزرگ را امکان‌پذیر می‌کند، و تصمیم‌گیری آگاهانه‌تر را تقویت می‌کند (Arias-Pérez et al, 2022). با توجه به مسیر توسعه زیرساخت‌ها در دهه‌های اخیر که همراه با چالش‌های دیگر از جمله ایجاد توازن در تغییرات زندگی مدرن برای بسیاری از جوامع و همچنین عدم تحقق برنامه‌های مصوب دولت، باعث نادیده گرفته شدن خواسته‌های سرمایه‌گذاران بخش گردشگری شده است. این چالش‌ها اغلب بر نگرش ساکنان منطقه گردشگری، نسبت به توسعه گردشگری و سایر اهداف توسعه تعیین شده توسط دولت در چنین مناطقی تأثیر می‌گذارد. در این راستا، این مطالعه به دنبال شناسایی عوامل موثر بر توسعه گردشگری در راستای الگوی مطلوب حکمرانی شهری است.

پیشینه و مبانی نظری تحقیق

توسعه گردشگری صرفاً ملاحظات اخلاقی نیست، بلکه یک ضرورت عملی است. نمی‌توان توسعه گردشگری را بدون در نظر گرفتن نقش پیچیده سیاست‌ها و اقدامات اقتصادی، مورد بحث قرار داد. در سال‌های اخیر، داده‌های بزرگ به عنوان یک ابزار تحول‌آفرین در بخش‌های مختلف از جمله گردشگری ظهور کرده است (Lindberg & Veisten, 2012) که نشان می‌دهد چگونه می‌تواند به طور موثر جریان‌های توریستی را برای کاهش تخریب محیط زیست مدیریت کند. بررسی ادبیات، نشان دهنده پیچیدگی‌هایی است که باعث ایجاد یک مدل توسعه گردشگری می‌شود در حالی که منافع اقتصادی، چارچوب‌های سیاست‌گذاری و نوآوری‌های فن‌آوری و روابط پیچیده آنها هر کدام نقش‌هایی را ایفا می‌کنند، که پتانسیل یک رویکرد واقعاً پایدار را دارد (Wu et al, 2022).

بررسی بیشتر این روابط، بینش‌های جدید به این چالش چند بعدی را ارائه می‌کند. مجموعه ادبیات موجود، نقش‌های فردی را که تجزیه و تحلیل داده‌های بزرگ، چارچوب‌های سیاست و شاخص‌های اقتصادی در گردشگری پایدار ایفا می‌کنند، تصدیق می‌کند. تجزیه و تحلیل داده‌های بزرگ نشان می‌دهد که ظرفیت بهبود مدیریت گردشگری صحیح می‌تواند به اهداف مورد نظردست یابد (Marianet al, 2021). تاکید روی برنامه‌های کوتاه مدت است که ممکن است پایداری بلندمدت را دچار اختلال کند. در همین حال، معیارهای اقتصادی مانند نرخ درآمد و اشتغال اغلب در خط مقدم مطالعاتی قرار دارند، اما معمولاً از ملاحظات پایداری یا فناوری جدا است (Brida et al, 2020).

در ساختار مدیریت برخی از شهرها، پایداری در اولویت توسعه شهری و برندسازی قرار گرفته و شروع به ارزیابی در برابر اهداف توسعه پایدار سازمان ملل نموده‌اند (Gonzalez & Gale, 2023). شهرها تحت پارادایم مدیریت شهری جدید به‌عنوان «بوم‌ها»، «شهرهای دیجیتال»، «شهرهای سبز»، «شهرهای اطلاعاتی»، «شهرهای هوشمند»، «شهرهای دانش»، «شهرهای قابل سکونت»، بازسازی می‌شوند. «شهرهای پاک»، «شهرهای تاب‌آور»، «شهرهای هوشمند» و «شهرهای پایدار» از این قبیل ساختار تبعیت کردند (Garcia-Lamarca, 2021). چنین مواردی دیدگاه‌های متفاوتی از قلمرو شهری ارائه می‌دهند و رابطه آن‌ها با پایداری، که به عنوان رویکرد سیستم برای درون زایی و یکپارچه‌سازی پیامدها و الزامات اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی است را تعریف می‌کند (Gonzalez & Gale, 2023). شهرهای هوشمند، برای سرمایه‌گذاری در سرمایه انسانی کسانی هستند که چنین دیدگاهی را ترویج می‌کنند، آنها باید فراتر از این ایده مرسوم، که مسئولیت پیامدهای منفی در مرزهای شهر را متوقف می‌کند، پاسخ‌های خوبی برای آنها داشته باشند. چنین ایده عجیبی با ایده و واقعیت پایداری در تضاد است. سرنوشت ساکنان یک شهر فقط به آنچه در داخل مرزهای آن اتفاق می‌افتد بستگی ندارد، بلکه به نحوه عملکرد سیستم‌های زیست محیطی هم بستگی دارد. اگر شهری در تخریب این سیستم‌ها مشارکت کند، چگونه می‌تواند به طور معناداری ادعا کند که «پایدار» بوده و در حکمرانی شهری دخالت داشته باشد. با وجود پتانسیل لازم برای ایجاد تغییرات مثبت در شیوه‌های زیست‌محیطی در سطح شهری، خطرات ساخت شهری حول پایداری می‌باشد که جنبه‌های کلیدی معنای تعیین شده سیستم‌ها را نادیده می‌گیرد (Long, 2016). توجه بیشتر به محیط زیست سبز، منجر به تقویت فعالیتهای زیست محیطی شهری و تقویت فاکتورهای اولیه شهری مانند توجه به نابرابری‌های طبقاتی، قومیتی، سنی و جنسیتی را تشدید می‌کند (Garcia-Lamarca, 2021).

در تحقیقی با هدف بررسی ادراکات فردی ساکنان از توسعه مقصد مبتنی بر گردشگری با توجه به شرایط زیست محیطی اشاره شده است که، در میان جوامعی که در محیط روستایی با شرایط گردشگری مستقر بودند این ویژگی می‌تواند شامل آشنایی با محدودیت‌های کاربری اراضی و مکان اقامتگاه‌های گردشگری با میانگین ارزش‌های اهمیت به ترتیب ۳۰/۳۶ و ۲۴/۰۲ درصد، مهم‌ترین ویژگی بوده است. یک ویژگی مهم دیگر، انواع راه‌های دسترسی با میانگین اهمیت ۸/۳۸ بوده است (Ojijo & Steiger, 2023).

مواد و روش تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و از نظر ماهیت از نوع پژوهش‌های کتابخانه‌ای و کیفی دلفی است. این پژوهش در دو مرحله انجام شد: ابتدا با روش کتابخانه‌ای و مراجعه به پایگاه‌های اطلاعاتی و کتابخانه‌های دانشگاهی، کتب، نشریات و مقالات، پایان نامه‌ها، مورد مطالعه و تحلیل مضمون قرار گرفت و عوامل مؤثر در قالب ۲۱۲ مضمون اولیه شناسایی و طبقه بندی شدند. سپس، در مرحله دوم برای تأیید، اصلاح و توسعه عوامل مؤثر مستخرج از مطالعه کتابخانه‌ای، از روش کیفی دلفی استفاده شد. نظرسنجی از اعضای هم اندیشی خبرگان در دو مرحله انجام شد و عوامل مؤثر و زیر عامل‌های آن‌ها نهایی شدند. در مرحله اول، دو عامل توسعه گردشگری و حکمرانی شهری با ۶۸ زیرعامل مستخرج از پیشینه پژوهش به خبرگان ارسال شد و در مرحله دوم بر اساس نظرات خبرگان دو زیر عامل جدید دیگر به این عوامل اضافه گردید. و این عوامل به همراه ۲۳ زیرعامل تغییر یافتند و نهایی شدند. در این راستا، پس از استخراج عوامل، پرسشنامه‌ای با ماهیت یسته پاسخ، مبتنی بر طیف پنج گزینه‌ای لیکرت، شامل عوامل توسعه گردشگری و حکمرانی شهری، برای تعیین میزان اهمیت هر عامل، میان خبرگان توزیع شد. روایی پژوهش از طریق مطالعه ادبیات نظری و با استفاده از نظرات استادان و متخصصان در این زمینه حاصل شد. پایایی ابزار پژوهش با استفاده از نرم افزار SPSS از طریق ضرب آلفای کرونباخ محاسبه شد که مقدار قابل قبول را نشان می‌دهد. برای انتخاب اعضای هم اندیشی خبرگان از روش نمونه گیری هدفمند از نوع گلوله برفی تا حد اشباع استفاده شد که در این پژوهش حد اشباع نظری به ۲۳ نفر رسید. که در جدول شماره ۱ ترکیب این اعضا را بررسی می‌نمائیم.

جدول ۱. وضعیت گروه مصاحبه شونده‌گان

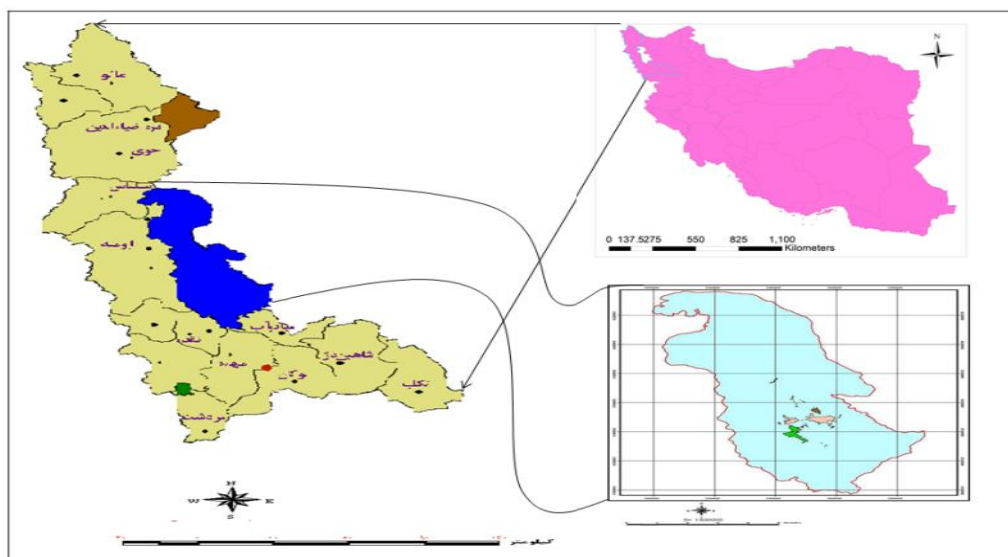
تعداد	سمت مصاحبه شونده‌گان
۱۳	مدیران گروه و اعضای هیئت علمی دانشگاه
۵	مدیران شهری شاغل در حوزه شهری
۵	اعضای هیئت علمی و صاحب نظران مرتبط با تحقیق
۲۳	جمع کل

در مطالعات داخلی و خارجی نیز حد اشباع و کفایت نظری از خبرگان به تعداد ۱۰ تا ۲۰ نفر پیشنهاد میشود. به منظور انتخاب اعضای هم اندیشی خبرگان پژوهش حاضر به روش گلوله برفی به تدریج به شناسایی ۲۳ نفر از صاحب نظران و خبرگان موضوع مرجعیت علمی پرداخته شد که در رشته‌های گوناگون دانشگاهی از اعضای هیئت علمی و دارای پست مدیریتی در دانشگاه‌ها و مراکز علمی وابسته و یا در حوزه گردشگری دارای سابقه فعالیت بوده و دارای فعالیت‌های پژوهشی و آموزشی همچون مقالات، سخنرانی و تألیفاتی در حوزه مرجعیت علمی و دانشگاهی در مراکز آموزش عالی کشور بودند. سرانجام نیز برای شناسایی و اولویت بندی عوامل مؤثر بر تامین و راه‌اندازی دانشگاه سازمانی با استفاده از فرایند تحلیل سلسله مراتبی به رتبه بندی عوامل احصا شده پرداخته شد.

محدوده مورد مطالعه

دریاچه ارومیه (شکل ۲) در فاصله ۱۵ کیلومتری شمال غربی شهرستان ارومیه در استان آذربایجان غربی قرار دارد. از نظر موقعیت جغرافیایی بین ۳۷ درجه و ۴ دقیقه تا ۳۸ درجه و ۱۷ دقیقه عرض شمالی و ۴۵ درجه طول شرقی واقع شده است. محیط دریاچه در حدود تراز ۵/۱۲۷۷ به حدود ۶۰۰ کیلومتر مربع می‌رسد که در حدود ۹۰۰ کیلومتر مربع آن را اراضی باتلاقی تشکیل می‌دهند دریاچه ارومیه بزرگترین دریاچه داخلی ایران و دومین دریاچه آب شور دنیا پس از بحرالمت در اردن میباشد همچنین دریاچه ارومیه بزرگترین آبگیر دائمی آسیای غربی است که در غرب فلات ایران قرار گرفته است و ۳ درصد مساحت ایران را شامل میشود پارک ملی دریاچه ارومیه پس از مرداب انزلی از بی بدیل ترین زیستگاههای طبیعی جانوران بومی و مهاجر در ایران به شمار میرود دریاچه ارومیه دارای ۱۰۲ جزیره بزرگ و کوچک است که همه آنها از سوی سازمان یونسکو به عنوان اندوخته طبیعی جهان به ثبت رسیده است. (Dadvarkhani et al, 2012:4)

از جاذبه‌های گردشگری دریاچه ارومیه سواحل زیبای آن هستند که در محل تلاقی دو محیط متفاوت طبیعی (خشک و دریا) همراه با هوای لطیف و نسیم دریا و آفتاب درخشان و آب کبود و بنفش، پهنای منظره خوش رنگ دیده نوازی را به آن می‌دهند همچنین لجن مخصوص سواحل دریاچه از نظر لجن درمانی حائز اهمیت فراوان است. «به خاطر گرمای موضعی ثابت و تأثیر رادیو اکتیو تپه و گوگرد موجود در آن، جریان خون در عروق و رگهای بسیار ریز تحت جلدی و مفاصل دردناک بیماران رماتیسمی تسریع میشود و کمک مؤثری به بهبود آنها می‌کند». دریاچه ارومیه با توجه به ویژگیهای لجن درمانی در آن میتواند جاذب گردشگری سلامت باشد وجود املاح و مواد معدنی در لجن‌های سواحل دریاچه ارومیه قابلیت درمانی بالایی را پدید آورده است. همان گونه که قبلاً ذکر شد این لجن‌ها با خاصیت درمانی خود می‌تواند برای بهبود بیماریهایی همچون رماتیسم مفید واقع شوند. این نکته ایجاب می‌کند که با شناسایی مکان مدنظر برای جذب گردشگری سلامتی زمینه‌های لازم فراهم آید (Dadvarkhani et al, 2012:47).

شکل ۱. موقعیت منطقه مورد مطالعه

بحث و یافته‌های تحقیق

با استخراج عوامل مؤثر توسعه گردشگری در الگوی مطلوب حکمرانی شهری در بافت دریاچه ارومیه ناشی از مصاحبه با گروه خبرگان پژوهش، عوامل جدول ۲ در مرحله اول از پژوهش کشف و جهت تحلیل به مرحله دوم کدگذاری الحاق گردید.

جدول ۲. عوامل و زیرعوامل مؤثر بر توسعه گردشگری در الگوی مطلوب حکمرانی شهری

انعطاف پذیری و پذیرش	توجه به حفظ محیط زیست و زیباسازی محله و حفاظت از مناظر زیبای اطراف محله، پذیرش باورها و ارزش‌های جدید توسط ساکنین، تمایل به پاسداری از ارزش‌های فرهنگی گذشته، استقبال از اختراعات و نوآوری‌های محله استقبال مردم از گردشگری توسط ساکنان محلی، استفاده از نمادهای فرهنگی، محلی و ملی در کوچه‌ها و میادین محله‌های حوزه دریاچه ارومیه، استفاده از مصالح بومی مناسب با محیط محله، اعتماد به افراد تحصیل کرده در تصمیم‌گیری و اداره امور دریاچه ارومیه، بستری مناسب برای ماندن افراد تحصیل کرده در محله و گرایش مردم به ایده‌های نو.
ابتکار عمل و نوآوری	امکان استفاده از راهکارهای خلاقانه برای حل مشکلات گردشگری، برگزاری جشنواره‌ها و جشن‌ها برای جذب گردشگر و برپایی نمایشگاه‌های هنری و فرهنگی، زیباسازی مناظر و مناظر دریاچه ارومیه، امکان عمومی برای استراحت گردشگران و مردم محلی، تبلیغات در شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌ها برای جذب گردشگر، استفاده از روش‌های نوین برای فروش صنایع دستی همراه با آموزش، تبلیغ جاذبه‌های گردشگری محله دریاچه ارومیه با تولید فیلم و سریال، حمایت از برنامه‌های گردشگری کارآفرینی توسط مسئولان محلی، نوآوری در بین ساکنان در ارائه خدمات گردشگری.
ریسک پذیری	پذیرش پیام شکست در فعالیتهای فردی و ترس از خطر شکست ناشی از سرمایه‌گذاری، مهم‌ترین پذیرش برای تحقق الزامات، استقبال از فعالیتهای مرتبط با گردشگران، آمادگی برای افراد غیر بومی، آمادگی برای آموزش افراد در فعالیت‌ها، جذب سرمایه. از منابع شهری، مهاجرت از شهرهای مختلف به حوزه دریاچه ارومیه و سرمایه‌گذاری در آن، افزایش صنایع کوچک و سرمایه‌گذاری با توجه به گردشگران، زمینه‌سازی برای هنرمندان و تولیدکنندگان صنایع دستی منطقه، امکان ساخت و فروش صنایع دستی و محصولات هنری ارومیه. به گردشگران، مشارکت مردم محلی در فعالیتهای جدید و جاه طلبی و پشتکار مردم برای شروع فعالیتهای جدید در حوزه دریاچه ارومیه.
الگوهای حکمرانی	استفاده از مدیران محلی برای هدایت محله به سمت توسعه گردشگری خلاق و اقتدار مدیران محلی در بین مردم، توجه به خلاقیت افراد بومی توسط مدیران محلی، بکارگیری افراد ماهر و متخصص در مدیریت محلی، مدیریت قانونی و نهادی. در حوزه هنری، نظارت و کنترل مدیریت

فعالیت‌ها و تولیدات توسط مدیران بومی، عملکرد مناسب مدیران روستا در جذب خدمات، مدیریت صحیح زیرساخت‌های ارتباطی و حمل و نقل، مدیریت کنترل‌های محلی برای ارتباط با سایر مناطق، این افراد و مدیران برای انتقال صنایع مربوطه کتابچه راهنمای موتورهای و کنترل هستند. برای حمایت از گردشگری	
مشارکت مردم محله در امور اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی حوزه دریاچه ارومیه، اتحاد و همدلی بین مردم در شرایط مختلف (مشکلات یا حوادث برای دیگران)، استقبال از گردشگران و بازدید ساکنان محله، روحیه کار گروهی در بین مردم. برای توسعه گردشگران خلاق. آگاهی مردم بومی از نیازهای بازار و گردشگران، مشارکت مردم محلی در فعالیت‌های فرهنگی-هنری، اجرا برای مشارکت مردم در خوداشتغالی و تولید صنایع دستی، امکان مشارکت گردشگران در فعالیت‌های فرهنگی خلاقانه صنایع دستی، مشارکت حضور مردم محلی و گردشگران در حفاظت از میراث محله فرهنگی دریاچه ارومیه. افزایش اعتماد اجتماعی، افزایش همکاری مردم در سطح محله، افزایش مشارکت مردم در فعالیت‌های جذب گردشگر	استراتژی گردشگری

توسعه گردشگری در الگوی مطلوب حکمرانی شهری کشف گردید که از این بین تعداد ۱۶ مقوله برتر شناسایی گردید. فرآیند مرحله اول تحقیق که شامل کدگذاری محوری مقوله‌های تحقیق در جدول ۳ بررسی شده است.

جدول ۳. یافته‌های پژوهش ناشی از مصاحبه و برچسب زنی مقوله تحقیق ناشی از مرحله اول دلفی

کد اختصاصی	مقوله	کد اختصاصی	مقوله
A	تقویت زیرساختها	L	احیای محیط گردشگری
B	گردشگری توسط ساکنان محلی	M	خط مشی گذاری دولتی
C	اعتماد سازی اجتماعی	N	جذب گردشگران خارجی
D	تامین مالی دولتی	O	ارتقای شرایط محیط زیستی
E	برونسپاری حاکمیتی	P	تطبیق قومیت و ملیت‌ها در بافت گردشگری
F	الگوهای فرهنگی	Q	توسعه گردشگری خلاق
G	تقویت کار تیمی	R	گردشگری پایدار
H	زیرساخت‌های ارتباطی و حمل و نقل	S	بکارگیری افراد ماهر و متخصص
I	عدم توجه به اشتغال	T	قبول انعطاف پذیری دولتی
J	الگوهای زیست محیطی	U	استراتژی منطق بر گردشگری
K	احیای مشاغل بومی	V	سیاست گذاری زیست محور بافت گردشگری

برای تعیین معیارها و زیرمعیارها از نظر کارشناسان و خبرگان و در قالب تکنیک دلفی بهره گرفته شد. برای این منظور طی سه مرحله شاخص های توسعه گردشگری در الگوی مطلوب حکمرانی شهری در نظر گرفته شد که در ۵ گروه طبقه بندی شد. در جدول ۴ مولفه‌ها و زیر مولفه های مکشوفه در مرحله دوم بیان شده است.

جدول ۴. مولفه‌ها و زیر مولفه‌های مکشوفه ناشی از مصاحبه و تکنیک دلفی در مرحله دوم

مولفه	کد مولفه	زیر مولفه	کد زیر مولفه
انعطاف و پذیرش تغییر	CA	اعتماد سازی اجتماعی	CA1
		ارتقای شرایط محیط زیستی	CA2
		تقویت زیرساختها	CA3
		گردشگری توسط ساکنان محلی	CA4
خلاقیت و نوآوری	CI	بکارگیری افراد ماهر و متخصص	CI1
		استفاده از کارکنان خلاق	CI2
		توسعه گردشگری خلاق	CI3
		احیای محیط گردشگری	CI4
الگوهای حکمرانی	GP	سیاست گذاری زیست محور بافت گردشگری	GP1

مولفه	کد مولفه	زیر مولفه	کد زیر مولفه
		احیای مشاغل بومی	GP2
		یکسان سازی در پیاده سازی مصوبات سازمان	GP3
		الگوهای زیست محیطی	GP4
استراتژی گردشگری	TS	برونسپاری حاکمیتی	TS1
		استراتژی منطق بر گردشگری	TS2
		خط مشی گذاری دولتی	TS3
		جذب گردشگران خارجی	TS4

همچنین، به منظور اولویت‌بندی عوامل مؤثر توسعه گردشگری در الگوی مطلوب حکمرانی شهری در بافت دریاچه ارومیه در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵. اولویت ۱۶ زیرعامل مرجعیت علمی درمجموع نظر خبرگان

عامل	زیرعامل‌ها	وزن	رتبه
انعطاف و پذیرش تغییر	اعتماد سازی اجتماعی	۰,۲۳۳۳	۱
	ارتقای شرایط محیط زیستی	۰,۲۰۸۹	۲
	تقویت زیرساختها	۰,۱۸۰۳	۳
	گردشگری توسط ساکنان محلی	۰,۱۵۷۱	۴
خلاقیت و نوآوری	بکارگیری افراد ماهر و متخصص	۰,۲۰۱۴	۱
	استفاده از کارکنان خلاق	۰,۱۹۸۴	۲
	توسعه گردشگری خلاق	۰,۱۸۸۶	۳
	احیای محیط گردشگری	۰,۱۶۵۴	۴
الگوهای حکمرانی	سیاست گذاری زیست محور بافت گردشگری	۰,۲۵۴۴	۱
	احیای مشاغل بومی	۰,۲۲۸۴	۲
	یکسان سازی در پیاده سازی مصوبات سازمان	۰,۲۱۴۶	۳
	الگوهای زیست محیطی	۰,۲۰۷۴	۴
استراتژی گردشگری	برونسپاری حاکمیتی	۰,۲۴۷۵	۱
	استراتژی منطق بر گردشگری	۰,۲۱۹۱	۲
	خط مشی گذاری دولتی	۰,۲۰۶۷	۳
	جذب گردشگران خارجی	۰,۲۰۰۹	۴

مدل اندازه‌گیری مربوط به بخشی از مدل کلی می‌شود که در برگیرنده‌ی یک متغیر به همراه با سوالات آن متغیر است. برای بررسی برازش بخش اول یعنی برازش مدل‌های اندازه‌گیری سه مورد استفاده می‌شود: پایایی شاخص، روایی همگرا و روایی واگر (۱۹۹۹) پایایی شاخص نیز خود توسط سه معیار مورد سنجش واقع می‌گردد: (۱) آلفای کرونباخ، (۲) پایایی ترکیبی و (۳) ضرایب بار عاملی.

الف) آلفای کرونباخ

معیاری کلاسیک برای سنجش پایایی، و سنجه‌ای مناسب برای ارزیابی پایداری درونی (سازگاری درونی) محسوب می‌شود. در مورد پایداری درونی باید گفت که یکی از مواردی که برای سنجش پایایی در روش مدل‌سازی معادلات ساختاری به کار می‌رود، پایداری درونی مدل‌های اندازه‌گیری است. در حقیقت پایداری درونی نشانگر میزان همبستگی بین یک سازه و شاخص‌های مربوطه به آن است. مقدار بالای واریانس تبیین شده بین سازه و شاخص‌هایش در مقابل خطای اندازه‌گیری مربوط به هر شاخص، پایداری درونی بالا را نتیجه می‌دهد. مقدار آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۷ بیانگر پایایی قابل قبول است. هرچند موس و همکاران (۲۰۰۰) در مورد متغیرهایی با تعداد سوالات اندک، مقدار ۰/۶

را به عنوان سرحد ضریب آلفای کرونباخ معرفی کرده‌اند. بر این اساس، برابر با جدول ۶ مقادیر آلفای کرونباخ برای تمامی متغیرها از مقدار ۰/۷ بیشتر بوده و بیانگر پایایی قابل قبول است.

جدول ۶. مقادیر آلفای کرونباخ

ردیف	متغیر	مقدار آلفای کرونباخ	پایایی (ب)
۱	انعطاف و پذیرش تغییر	۰/۸۱۸	بهرتر پایایی در دوی این معیارها شونند. مقدار
۲	خلاقیت و نوآوری	۰/۷۶۲	
۳	الگوهای حکمرانی	۰/۷۱۹	
۴	استراتژی گردشگری	۰/۷۳۶	

ترکیبی (CR)

برای سنجش این روش، هر به کار برده می

پایایی ترکیبی یک سازه از یک نسبت حاصل می‌شود که در صورت این کسر، واریانس بین یک سازه با شاخص‌هایش به اضافه مقدار خطای اندازه‌گیری می‌آید. در صورتی که مقدار آن برای هر سازه بالای ۰/۷ شود، نشان از پایداری درونی مناسب برای مدل‌های اندازه‌گیری دارد (Nunnally & Bernstein, 1994). شایان ذکر است که معیار پایایی ترکیبی در مدل‌سازی معادلات ساختاری معیار بهتری از آلفای کرونباخ به شمار می‌رود. با عنایت به موارد فوق و با توجه به جدول ۷ مقدار تمامی متغیرهای بیش از ۰/۷ هستند، برازش مناسب مدل‌های اندازه‌گیری تایید می‌شود.

جدول ۷. مقادیر پایایی ترکیبی

ردیف	متغیر	پایایی ترکیبی
۱	انعطاف و پذیرش تغییر	۰/۸۴۴
۲	خلاقیت و نوآوری	۰/۸۲۱
۳	الگوهای حکمرانی	۰/۸۰۲
۴	استراتژی گردشگری	۰/۷۸۵

روایی همگرا

روایی همگرا دومین معیار است که برای برازش مدل‌های اندازه‌گیری به کار برده می‌شود. معیار AVE (میانگین واریانس استخراج شده) نشان‌دهنده میانگین واریانس به اشتراک گذاشته شده بین هر سازه با شاخص‌های خود است. به بیان ساده‌تر AVE میزان همبستگی یک سازه با شاخص‌های خود را نشان می‌دهد که هر چه این همبستگی بیشتر باشد، برازش نیز بیشتر است. فورنل و لارکر (۱۹۸۱) معیار AVE را برای سنجش روایی همگرا معرفی و مقدار بحرانی را عدد ۰/۵ بیان داشتند؛ بدین معنی که مقدار میانگین واریانس استخراج شده بالای ۰/۵ روایی همگرای قابل قبول را نشان می‌دهند. با توجه به موارد گفته شده و جدول ۸ مقادیر تمامی میانگین واریانس استخراج شده از ۰/۵ بیشتر بوده و در نتیجه مدل آورده شده در این پژوهش از روایی همگرایی مناسبی برخوردار است.

جدول ۸. مقادیر میانگین واریانس استخراج شده

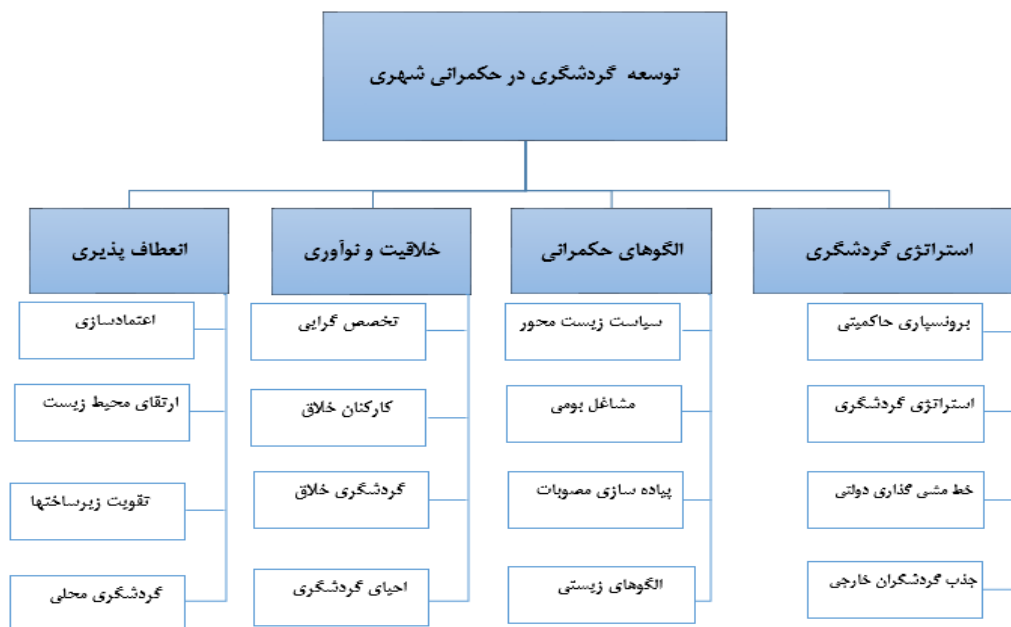
نام متغیر	مقدار میانگین واریانس استخراج شده
انعطاف و پذیرش تغییر	۰/۸۱۱
خلاقیت و نوآوری	۰/۷۵۹
الگوهای حکمرانی	۰/۷۰۶
استراتژی گردشگری	۰/۷۱۹

روایی واگرا

در نهایت روایی واگرایی سومین معیار سنجش برازش مدل‌های اندازه‌گیری است. روایی واگرایی در این روش از دو طریق سنجیده می‌شود: الف) روش‌های بارهای عاملی متقابل؛ (ب) روش فورنل و لارکر. در این تحقیق از روش دوم برای سنجش روایی واگرایی استفاده شده است. به زعم فورنل و لارکر روایی واگرایی وقتی در سطح قابل قبولی است که میزان میانگین واریانس استخراج شده برای هر سازه بیشتر از واریانس اشتراکی بین آن سازه و سازه‌های دیگر در مدل باشد.

جدول ۹. مقادیر روایی واگرایی

ردیف	متغیر	۱	۲	۳	۴
۱	انعطاف و پذیرش تغییر	۰/۸۲۱			
۲	خلاقیت و نوآوری	۰/۶۶۵	۰/۷۴۸		
۳	الگوهای حکمرانی	۰/۷۱۲	۰/۷۲۲	۰/۷۸۹	
۴	استراتژی گردشگری	۰/۷۷۶	۰/۷۴۵	۰/۷۳۶	۰/۷۲۹

شکل ۲. مدل جامع تحقیق بر اساس یافته‌های محقق

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

یافته‌های این پژوهش ۴ مولفه اصلی مربوط به توسعه گردشگری در الگوی مطلوب حکمرانی شهری را مورد شناسایی قرار داده است که انتخاب و اولویت بندی این عوامل می‌تواند میزان حصول نتیجه بهتر و تسریع در تقویت بافت گردشگری حوزه دریاچه ارومیه اثرگذار باشد. بنابراین، تلاش برای غلبه بر عوامل مربوط به انتخاب اولویت صحیح و به منظور توسعه بیشتر گردشگری یا تمرکز بر حکمرانی شهری در کنار اصلاح فرآیندها از جمله ضرورت‌ها و شروط لازم در موفقیت و تحقق سایر مراحل تاسیس و راه‌اندازی بیشتر مورد توجه قرار می‌دهد. افزون بر این، یافته‌های حاصل از تجربیات مورد مطالعه در حوزه نقد و ارزیابی توسعه گردشگری در الگوی مطلوب حکمرانی شهری و فقدان اولویت بندی صحیح در حکمرانی مطلوب در حوزه گردشگری منشأ شکاف پیاپی و عدم تحقق پذیری مناسب در گردشگری پایدار و پویا را بیان نموده است. آنچه در این تحقیق مشخص شده است این است که، مسئولیت اداره هر فعالیت در بخش گردشگری، از بالاترین بخش‌های سیاست‌گذاری در حوزه گردشگری تا پایین‌ترین امور، باید بر اساس انعطاف و پذیرش تغییر، خلاقیت و نوآوری، الگوهای حکمرانی و استراتژی گردشگری انجام شود. چنانچه این اصول رعایت نگردد، قطعاً احتمال شکست در پروژه‌های توسعه گردشگری محتمل به وقوع خواهد بود.

بخش‌های محلی، به ویژه در محیط‌های جاذب گردشگر، اغلب فاقد ظرفیت‌ها و تخصص‌های مرتبط با برنامه ریزی و تامین مالی زیرساخت‌های شهری هستند. آنها اغلب در تنظیم برنامه‌های بلندمدت توسعه شهری، توسعه و انتقال خطوط حمل نقل، تعهدات تامین مالی و تصمیم‌گیری کافی، یا مدیریت موثر پروژه‌های زیربنایی شکست می‌خورند. این محدودیت‌ها روند افزایش درآمد پروژه‌های زیربنایی حوزه گردشگری را هم از سرمایه‌گذاران خصوصی و هم از منابع بخش دولتی مختل می‌کند. حتی اگر دولت‌های محلی با موفقیت سرمایه‌گذاری‌های بخش خصوصی برای بخش گردشگری را جذب کنند، ممکن است معاملات به مناسب‌ترین شکل ساختار بندی نشوند و بهترین ارزش برای ریسک‌های قابل قبول برای سرمایه‌گذاران را ترکیب کنند. این امر عمدتاً به دلیل فقدان مهارت در تسهیل سرمایه‌گذاری و ظرفیت برای توسعه و مذاکره قراردادهای مؤثر، به ویژه در سطح محلی در کشورهای در حال توسعه است. علاوه بر این، تخصص و تجربه

محدودتری در برنامه‌ریزی، طراحی، و گنجاندن ملاحظات پایداری در پروژه‌های گردشگری وجود دارد که در صورت امکان، سطح استانداردسازی را در نظر می‌گیرد. فقدان هم‌افزایی بین قوانین محلی و ملی در مورد زیرساخت‌های پایدار و خودمختاری محدود دولت‌های محلی این مشکل را پیچیده‌تر کرده است. علاوه بر ظرفیت‌های محدود، اغلب عدم اطمینان از سرمایه‌گذاری بخش دولتی در حوزه گردشگری همواره وجود دارد که می‌تواند به فقدان استانداردهای ثابت برای پروژه‌های زیربنایی، فقدان مدل‌های اعتباری مناسب برای بازپرداخت هزینه‌های سرمایه اولیه، عدم شفافیت در رونق بخش به گردشگری و فقدان مقررات و سیاست‌های سرمایه‌گذاری مبتنی بر حکمرانی شهری روشن مرتبط باشد. بخش‌های مدیریتی، اغلب در ارائه استانداردهای ثابت برای فرآیندهای تدارکات سرمایه‌گذاری مربوط به پروژه‌های زیربنایی شکست می‌خورند. هرچقدر میزان برنامه‌ریزی در حکمرانی دولتی دارای قطعیت و صلابت قانونی بهتری باشد، رویکرد مناسب‌تری برای توسعه گردشگری از خود نشان می‌دهد. علاوه بر این، دولت‌های محلی اغلب استانداردهای پایدار ثابتی مانند استانداردهای بهره‌وری انرژی و توجه بیشتر به محیط زیست از خود نشان می‌دهند.

ملاحظات اخلاقی:

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنیها تکمیل شد.

حامی مالی: هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان تامین شد.

تعارض منافع: بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

References

- Arias-Pérez, J., A. Coronado-Medina, G. Perdomo-Charry (2022), "Big data analytics capability as a mediator in the impact of open innovation on firm performance", *Strategy Manag.*, 15 (1), pp. 1-15 , <https://doi.org/10.1016/j.joitmc.2024.100254>
- Wu, Dongdong ; Li, Hui ; Wang, Yuhong (2023) Measuring sustainability and competitiveness of tourism destinations with data envelopment analysis, *Journal of Sustainable Tourism* 31(6):1315-1335, [DOI:10.1080/09669582.2022.2042699](https://doi.org/10.1080/09669582.2022.2042699)
- Azadkhani, P., Imanfard, A., Soltani, A. (2020). Investigating the Motivational Factors of Health Tourism in Lake Urmia. *Journal of Sustainable Urban & Regional Development Studies (JSURDS)*, 1(1), 40-54.
- Corte, Valentina & Aria, Massimo & Del Gaudio, Giovanna. (2018). "Strategic governance in tourist destinations". *International Journal of Tourism Research*. 20. 10.1002/jtr.2192. <https://doi.org/10.1002/jtr.2192>
- Garcia-Lamarca, M., Anguelovski, I., Cole, H., Connolly, J. J., Argüelles, L., Baró, F., Loveless, S., Pérez Del Pulgar Frowein, C., & Shokry, G. (2021). Urban green boosterism and city affordability: For whom is the 'branded' green city? *Urban Studies*, 58(1), 90-112. [DOI:10.1177/0042098019885330](https://doi.org/10.1177/0042098019885330)
- Lindberg, K. and Veisten, K. (2012), "Local and non-local preferences for nature tourism facility development", *Tourism Management Perspectives*, Vol. 4, pp. 215-222. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2012.08.004>
- Ojijo, C.R. and Steiger, R. (2023), Residents' Perceptions of the Interplay between Wildlife Tourism Development, Conservation, and Community Well-Being, Unpublished Manuscript, Department of Economics and Statistics. University of Innsbruck. <https://doi.org/10.1108/TR-10-2023-0713>
- Tang, X, Dianhai Wang, Yilin Sun, Mengwei Chen, E. Owen D. Waygood, (2020), "Choice behavior of tourism destination and travel mode: A case study of local residents in Hangzhou, China", *Journal of Transport Geography*, Vol 89, 102895, ISSN 0966-6923, <https://doi.org/10.1016/j.jtrangeo.2020.102895>.
- Vogel, S.M., Vasudev, D., Ogutu, J.O., Taek, P., Berti, E., Goswami, V.R., Kaelo, M., Buitenwerf, R., Munk, M., Li, W., Wall, J., Chala, D., Amoke, I., Odingo, A. and Svenning, J.-C. (2023), "Identifying sustainable coexistence potential by integrating willingness-to-coexist with habitat suitability assessments", *Biological Conservation*, Vol. 279, p. 109935. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2023.109935>
- Western, D., Nightingale, D.L.M., Mose, V.N., Sipitiek, J.O. and Kimiti, K.S. (2019), "Variability and change in Maasai views of wildlife and the implications for conservation", *Human Ecology*, Vol. 47 No. 2, pp. 205-216. [DOI: 10.1007/s10745-019-0065-8](https://doi.org/10.1007/s10745-019-0065-8)
- Wu, Min & Yan, Bingxin & Huang, Ying & Sarker, Md Nazirul Islam. (2022). Big Data-Driven Urban Management: Potential for Urban Sustainability. *Land*. 11. 1-16. 10.3390/land11050680. [DOI:10.3390/land11050680](https://doi.org/10.3390/land11050680)
- Gonzalez, Ripoll, L. and F. Gale, Sustainable city branding narratives: a critical appraisal of processes and outcomes. *Journal of Place Management and Development*, 2023. 16(1): p. 20-44. <https://doi.org/10.1108/JPM-09-2021-0093>

- Dadvarkhani, F., Ghasemi, Y., Shokravi, N. (2012), Strategic analysis of tourism development based on the ecological potential of Urmia Lake based on SWOT technique, Quarterly Journal of Wetland Ecobiology, Islamic Azad University, Ahvaz Branch, 3 (12): 1 -13. (In Persian)
- Mariani, M., & Borghi, M. (2021). Customers' evaluation of mechanical artificial intelligence in hospitality services: a study using online reviews analytics. International Journal of Contemporary Hospitality Management, 33(11), 3956-3976. [DOI:10.1108/IJCHM-06-2020-0622](https://doi.org/10.1108/IJCHM-06-2020-0622)
- Brida, J. G., Gómez, D. M., & Segarra, V. (2020). On the empirical relationship between tourism and economic growth. Tourism Management, 81, 104131. DOI:10.1016/j.tourman.2020.104131
- Long, P., & Morpeth, N. (2016). Tourism and the Creative Industries. London: Routledge. [https://doi. Org/10.4324, 9781315735870.](https://doi.org/10.4324/9781315735870)
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). Psychometrics theory (3rd Ed.). New York: McGraw-Hill
- Moss S, Emerson E, Kiernan C, Turner S, Hatton C, Alborz A. Psychiatric symptoms in adults with learning disability and challenging behaviour. British Journal of Psychiatry. 2000; 177(5):452-456. [doi:10.1192/bjp.177.5.452](https://doi.org/10.1192/bjp.177.5.452)
- Fornell, C., & Larcker, D. F. (1981). Evaluating structural equation models with unobservable variables and measurement error. Journal of marketing research, 18(1), 39-50, <https://doi.org/10.2307/3151312>